

پیش‌ها و پانچ‌ها

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر منصوب‌ها شیخ خیرالدین حفظه الله تعالی

موضوع:

مقدمات؛ حجت؛ کتاب خداوند؛ تفسیر قرآن؛ تفسیر برخی آیات قرآن

بسم الله الرحمن الرحيم

پیش

نویسنده: کامران

تاریخ: ۱۳۹۶/۵/۲

تفاوت معنایی سه واژه‌ی «طریق»، «سبیل» و «صراط» در آیات قرآن کریم در چیست؟

پاسخ

تاریخ: ۱۳۹۶/۵/۵

«طریق»، «سبیل» و «صراط» الفاظ مترادفی به معنای «راه» و «روش» هستند که تفاوت معنایی مهم و قابل ذکر با یکدیگر ندارند، تا حدی که می‌توان استعمال آن‌ها به جای یکدیگر را جایز دانست، هر چند ممکن است که برخی‌شان در عبارات مختلف فصیح‌تر از برخی دیگر باشند. با این حال، کسانی کوشیده‌اند که تفاوت معنایی ظریفی برای آن‌ها ذکر کنند؛ مانند ابو هلال عسکری (د. ۳۹۵ق) در الفروق اللغویة^۱ که گفته است: «الْفَرْقُ بَيْنَ الصِّرَاطِ وَالطَّرِيقِ [وَالسَّبِيلِ]: أَنَّ الصِّرَاطَ هُوَ الطَّرِيقُ السَّهْلُ قَالَ الشَّاعِرُ: حَشَوْنَا أَرْضَهُمْ بِالْخَيْلِ حَتَّى * تَرَكْنَاهُمْ أَذْلَ مِنَ الصِّرَاطِ ... وَالطَّرِيقُ لَا يَقْتَضِي السُّهُولَةَ وَالسَّبِيلُ اسْمٌ يَقَعُ عَلَى مَا يَقَعُ عَلَيْهِ الطَّرِيقُ وَعَلَى مَا لَا يَقَعُ عَلَيْهِ الطَّرِيقُ تَقُولُ سَبِيلَ اللَّهِ وَطَرِيقَ اللَّهِ وَتَقُولُ سَبِيلَكَ أَنْ تَفْعَلَ كَذَا وَلَا تَقُولُ طَرِيقَكَ أَنْ تَفْعَلَ بِهِ ... الْفَرْقُ بَيْنَ السَّبِيلِ وَالطَّرِيقِ: قَدْ يُفْرَقُ بَيْنَهُمَا بِأَنَّ السَّبِيلَ أَعْلَبُ وَقُوْعًا فِي الْخَيْرِ وَلَا يَكَادُ اسْمُ الطَّرِيقِ يُرَادُ بِهِ الْخَيْرُ إِلَّا مُقْتَرِنًا بِوَصْفٍ أَوْ إِضَافَةٍ تُخْلَصُهُ لِذَلِكَ»؛ «فرق میان صراط و طریق و سبیل این است که صراط، طریق هموار است. شاعر می‌گوید: زمینشان را با اسب‌ها در نورددیدیم تا اینکه آنان را هموارتر از صراط وا گذاشتیم ... در حالی که طریق، هموار بودن را اقتضا نمی‌کند و سبیل، اسمی است که هم بر چیزی اطلاق می‌شود که طریق بر آن اطلاق می‌شود و هم بر چیزی اطلاق می‌شود که طریق بر آن اطلاق نمی‌شود، مانند اینکه می‌گویی سبیل الله و طریق الله و می‌گویی سبیل تو این است که چنان کنی، ولی نمی‌گویی طریق تو این است که چنان کنی ...

۱. الفروق اللغویة للعسکری، ص ۳۱۳

گاهی میان سبیل و طریق این گونه فرق نهاده می شود که سبیل غالباً در خیر به کار می رود، ولی طریق به ندرت در خیر به کار می رود، مگر همراه با وصف یا اضافه ای که به آن بازگرداندش».

اما حق آن است که چنین تفاوت معنایی ظریفی ثابت نیست؛ زیرا صراط، سبیل و طریق هر سه از آن حیث که راه هستند، هموار بودن را اقتضا می کنند و اگر گفته نمی شود: طریق تو این است که چنان کنی، گفته می شود: طریقه ی تو این است که چنان کنی؛ چنانکه در سخن خداوند آمده است: ﴿وَيَذْهَبَا بِطَرِيقَتِكُمُ الْمُثْلَى﴾^۱؛ «و طریقه ی برتر شما را از بین ببرند» و هر سه در معنای مثبت و در معنای منفی به کار می روند؛ چنانکه مثلاً طریق در آیه ی ﴿يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَى طَرِيقٍ مُسْتَقِيمٍ﴾^۲؛ «به سوی حق و به سوی طریقی مستقیم هدایت می کند» به معنای مثبت و در آیه ی ﴿إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ﴾^۳؛ «مگر طریق جهنم» به معنای منفی آمده و سبیل در آیه ی ﴿قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ﴾^۴؛ «بگو این سبیل من است که به سوی خدا دعوت می کنم» به معنای مثبت و در آیه ی ﴿إِنَّهُ كَانَ فَاخِشَةً وَمَقْتًا وَسَاءَ سَبِيلًا﴾^۵؛ «آن کاری زشت و نفرت انگیز و سبیلی بد است» به معنای منفی آمده و صراط در آیه ی ﴿اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾^۶؛ «ما را به صراط مستقیم هدایت کن» به معنای مثبت و در آیه ی ﴿فَاهْدُوهُمْ إِلَى صِرَاطِ الْجَحِيمِ﴾^۷؛ «آنان را به صراط دوزخ هدایت کنید» به معنای منفی آمده و این حاکی از آن است که هیچ یک به ذات خود معنای مثبت یا منفی ندارند، بل معنای مثبت یا منفی خود را از چیزی می گیرند که به آن وصف یا اضافه می شوند.

آری، صراط در قرآن تنها به صورت مفرد آمده است و این می تواند مُشعر به آن باشد که بر شاهراه و جاده ی اصلی اطلاق می شود، خواه به سوی خیر باشد و خواه به سوی شر؛ هر چند به صورت نکره نیز آمده؛ چنانکه فرموده است: ﴿وَلَهْدَيْنَاهُمْ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا﴾^۸؛ «و هراینه آنان را به صراطی مستقیم هدایت می کردیم» و این إشعار آن را می کاهد ولی از بین نمی برد، در حالی که سبیل و طریقه به صورت جمع نیز آمده اند و این می تواند مُشعر به آن باشد که بر راه های فرعی نیز اطلاق می شوند، خواه به سوی خیر باشند و خواه به سوی شر؛ چنانکه خداوند فرموده است: ﴿وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ ۖ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ﴾^۹؛

۱. طه / ۶۳

۲. الأحقاف / ۳۰

۳. النساء / ۱۶۹

۴. یوسف / ۱۰۸

۵. النساء / ۲۲

۶. الفاتحة / ۶

۷. الصافات / ۲۳

۸. النساء / ۶۸

۹. الأنعام / ۱۵۳

«و هرآینه این صراط من است که مستقیم است، پس از آن پیروی کنید و از سبیل‌ها پیروی نکنید که شما را از سبیل او پراکنده می‌کند» و این محتمل‌ترین فرقی است که می‌توان برای آن‌ها ذکر کرد.

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر منصوب‌هاشی خراسانی
جیش پایگاه خبری و پژوهشی

www.alkhorasani.com

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر منصوب‌هاشی خراسانی حفظه الله تعالى

صفحه توییتر پایگاه

صفحه اینستاگرام پایگاه

صفحه تلگرام پایگاه

صفحه فیس‌بوک پایگاه

آدرس: تهران، ولی

* لطفاً بر روی لینک مورد نظر خود کلیک کنید.